

ДИФЕРЕНЦІАЛЬНИЙ ПІДХІД У ДОСЛІДЖЕННІ ПРОФЕСІЙНОГО САМОЗДІЙСНЕННЯ ОСОБИСТОСТІ

МАТЕРІАЛИ

Всеукраїнської науково-практичної конференції
(24-25 березня 2022 р., м. Одеса, Україна)

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

Державний заклад
ПІВДЕННОУКРАЇНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ
УНІВЕРСИТЕТ імені К. Д. УШИНСЬКОГО (м. Одеса)

КАФЕДРА ЗАГАЛЬНОЇ ТА ДИФЕРЕНЦІАЛЬНОЇ
ПСИХОЛОГІЇ СОЦІАЛЬНО-ГУМАНІТАРНОГО
ФАКУЛЬТЕТУ

ДИФЕРЕНЦІАЛЬНИЙ ПІДХІД У ДОСЛІДЖЕННІ ПРОФЕСІЙНОГО САМОЗДІЙСНЕННЯ ОСОБИСТОСТІ

МАТЕРІАЛИ

Всеукраїнської науково-практичної конференції
24-25 березня 2022 року

Одеса
ФОП Бєлий А.Є
2022

УДК 159.9: 37.015.3
ББК 88.4
Д 50

Друкується згідно рішення Вченої ради Соціально-гуманітарного факультету Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського» (Протокол № 6 від 17.02.2022 р.)

Диференціальний підхід у дослідженні професійного самоздійснення особистості:
Д 50 Матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції (24-25 березня 2022 року) / відп. ред. О. П. Саннікова.
Одеса : ФОП Бєлий А.Є., 2022. 168 с.

ISBN 978-617-7757-39-8

Редакційна колегія

- Саннікова О. П. – *доктор психологічних наук, професор, завідувач кафедри загальної та диференціальної психології; відповідальний редактор;*
- Василенко І. В. – *кандидат психологічних наук, доцент кафедри загальної та диференціальної психології;*
- Гордієнко І. О. – *кандидат психологічних наук, старший викладач кафедри загальної та диференціальної психології;*
- Санніков О. І. – *доктор психологічних наук, професор кафедри теорії та методики практичної психології.*

Матеріали збірника містять результати теоретико - емпіричних досліджень, що здобуті в процесі науково-дослідної роботи студентів, аспірантів та науковців, які навчаються і працюють у закладах освіти України.

Для студентів, аспірантів, молодих науковців, психологів, педагогів та широкого кола зацікавлених осіб.

За зміст та помилки, що можуть зустрічатися в тексті статей, несуть відповідальність автори.

ISBN 978-617-7757-39-8

© Університет Ушинського, 2022

КРЕАТИВНІСТЬ ЯК ПРЕДИКТОР ПСИХОЛОГІЧНОГО БЛАГОПОЛУЧЧЯ ОСОБИСТОСТІ

Пічуєва А.К.

*здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти,
Університет Ушинського*

Анотація. *Теоретично проаналізувати та емпірично дослідити вплив креативності на психологічне благополуччя студентів. Методологія. Теоретичні методи: аналіз та узагальнення – для визначення особливостей розробки теми дослідження; систематизація та інтерпретація досліджуваної проблеми. Емпіричні методи: «Шкала психологічного благополуччя» К. Ріфф, опитувальник креативності С. Рензулі. Математико-статистичні: метод кількісного аналізу, U-критерій Манна-Уїтні. Висновки. З'ясовано, що психологічне благополуччя креативних студентів значно вище за більшістю показників у порівнянні з нон-креативним студентами. Таким чином, можна констатувати, що креативність є важливим предиктором психологічного благополуччя особисті.*

Ключові слова: *креативність, психологічне благополуччя, студенти.*

Актуальність проблеми. *Розвиток сучасного суспільства характеризується глобальними економічними перетвореннями, науково-технічним прогресом, високою інформативною насиченістю суспільного середовища. Такий динамічний процес диктує свої вимоги до соціуму в цілому, що впливає на адаптацію до нових умов життєдіяльності кожної окремої особистості. Багато чого у житті сучасних людей може впливати на їхній фізичний та психоемоційний стан. Щастя та комфорт, задоволення та благополуччя – все це відноситься до суб'єктивного переживання процесів, що відбуваються в житті людини. Психологічне благополуччя визначає природне прагнення людини до внутрішнього спокою, щастя та реалізації своїх потенціалів. Однією з найважливіших умов, що дозволяє ефективно реалізувати себе в сучасному світі є креативність, адже, саме вона є основним культуротворчим фактором, діяльністю, що актуалізує потенційні властивості та*

ресурси психологічного благополуччя особистості. Однак, дослідження креативного потенціалу як предиктору психологічного благополуччя особистості визначається недостатньою розробленістю в науці, що й обумовлює актуальність нашого дослідження.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Розробці проблемі психологічного благополуччя особистості присвячено низку праць як іноземних, так і вітчизняних науковців. Зокрема у сучасній психології наявні дослідження сутності та різновидів благополуччя: суб'єктивного (Н. Бредбурн, Р. Еммонс); емоційного (М. Аргайл, Е. Діенер); духовного (Д. Брозерс, М. Лернер); психологічного (А. Воттерман, К. Ріфф, Т. Титаренко); соціального (Д. Рапхайл, Е. Сінгер); економічного (В. Стрампел, В. Хашченко); сімейного (О. Тараданов); професійного (Д. Зинов'єва); онтологічного (О. Сімсек); екзистенційного (С. К'єркегор, Р. Мей, В. Франкл) тощо.

Проблем креативності також досліджувалися в контексті різних напрямків: розвитку особистості та діяльнісної сутності (Н. Лейтес, В. Моляко); психологічні механізми розвитку креативної особистості (О. Музика, Е. Торренс, Дж. Рензуллі); концепції креативності як універсальної творчої здібності (Дж. Гілфорд, Р. Стернберг).

Виклад основного матеріалу дослідження. Психологічне благополуччя як об'єкт наукового дослідження набуло досить широкого поширення в психології з середини минулого століття. І. Бонівелл, одна з лідерів позитивної психології, відзначає три основні групи причин, внаслідок яких зростає інтерес до дослідження благополуччя: «країни досягли того рівня благополуччя, при якому не виживання та економічні показники, а якість життя людей стає головним завданням; наростаюча тенденція до індивідуалізму робить особисте щастя найважливішим; напрацьовано ряд достовірних та надійних методів вимірювання благополуччя, завдяки яким ця область змогла перетворитися на серйозну та визнану наукову дисципліну» [2, с. 4].

Поняття «благополуччя» у західній психології визначається у найширшому сенсі, як багатофакторний конструкт, що представляє складний взаємозв'язок культурних, соціальних, психологічних, фізичних, економічних

та духовних факторів. Зокрема М. Селігман відзначає, що благополуччя людини – це позитивна афективність, що поєднується з діяльністю [4, с. 156].

Автор концепції психологічного благополуччя К. Ріфф розглядає його як базовий суб'єктивний конструкт, що відображає сприйняття та оцінку свого функціонування з погляду вершини потенційних можливостей людини [5, с. 43]. Так, до структурної моделі психологічного благополуччя К. Ріфф увійшли такі параметри: самоприйняття (усвідомлення та прийняття всіх сторін своєї особистості), особистісне зростання (прагнення розвиватися); автономія (здатність протистояти соціальному тиску), компетентність в управлінні середовищем (вміння долати труднощі на шляху реалізації своїх цілей); позитивні відносини з оточуючими (уміння встановлювати тривалі довірчі відносини, здатність до емпатії), наявність життєвих цілей (переживання свідомості свого життя).

Основними індикаторами благополуччя особистості, що складають її ядро, на думку Т. Титаренко є «насамперед цілісність, потреба у самореалізації та здатність до саморегуляції. Допоміжні периферійні характеристики, наближені до ядра, на індивідуально-психологічному рівні – креативність, гармонійність, адаптивність; на ціннісно-смысловому – схильність до сенсоутворення, осмислення досвіду та здатність одержувати насолоду від життя; на соціально-психологічному – схильність до співробітництва, здатність до співпереживання та довіра до світу» [2, с. 6].

О. Ідобаєва зазначає, що специфіка психологічного благополуччя, властива кожному віку. Так, провідним індикатором психологічного благополуччя підлітка, на її думку, є емоційне благополуччя, детерміноване особливостями дитячо-батьківських відносин, а також рівень комунікативної компетентності підлітків. Психологічне благополуччя у старшому юнацькому віці визначається автором рівнем сформованості основних новоутворень віку, орієнтування в особливостях власної індивідуальності, вмінні будувати життєві плани. У зрілому віці предиктором психологічного благополуччя стає самоактуалізація та задоволення інших провідних потреб даного віку, швидкість реакції на ситуативні зміни, активність у реалізації своїх цілей, цінностей та

переконань [3, с. 172].

Аналіз дослідження ресурсів психологічного благополуччя особистості дозволяє стверджувати, що його рівень може залежати від балансу позитивних та негативних емоцій, віку, статі, батьківського ставлення та розпоряджень, культурної приналежності, сімейного статусу, особливостей середовища життєдіяльності тощо. Виявлено його зв'язок з низкою особистісних характеристик: екстраверсією, альтруїзмом, оптимізмом, толерантністю, життєстійкістю. До детермінантів психологічного благополуччя також відносять здатність до любові, дружби, наявність віри у щось, свідомість життя та позитивний характер міжособистісних відносин.

Одним із чинників, що може сприяти психологічному благополуччю особистості є творча діяльність. На думку Р. Річардса, креативність сприяє формуванню сталого психологічного та фізичного здоров'я [1, с. 25]. Чим більше творчо активних людей, тим більш розвиненим та здоровим стає суспільство. Втілення креативом творчих задумів та відповідність останніх креативному стандарту призводить до формування позитивної Я-концепції. Підвищення впевненості у собі збільшують ступінь свідомості творчого процесу, прагнення відчувати процесуальні задоволення, впевненість у власній компетентності, позитивний емоційний фон та очікування гармонійних міжособистісних відносин, що позитивно впливає на загальне психологічне благополуччям особистості.

М. Холодна зауважує, що креативність розглядається у вузькому і широкому значенні. У вузькому значенні – це дивергентне мислення, відмінною особливістю якого є готовність висувати безліч в рівній мірі правильних ідей щодо одного і того ж об'єкта. Під креативністю в широкому сенсі слова Ф. Баррон розуміє творчі інтелектуальні здібності, в тому числі здатності привносити щось нове у досвід. С. Лютар вважає, що креативність є можливим фактором, який може грати компенсуючу роль шляхом підвищення почуття самоєфективності та особистісного потенціалу [6, с. 139].

Для того, щоб скласти комплексне уявлення з проблематики дослідження нами було проведене емпіричне дослідження з метою виявлення психологічного змісту креативного потенціалу як предиктору психологічного

благополуччя у студентів.

Методики. Для розв'язання поставленої мети і завдань застосовувався комплекс емпіричних методик дослідження, а саме:

1. Методика «Шкала психологічного благополуччя» К. Ріфф. Дана методика складається з 84 питань та шести шкал, які становлять компоненти психологічного благополуччя: самоприйняття, автономія, мета в житті, особистісне зростання, позитивні стосунки з оточуючими, управління середовищем.

2. Опитувальник креативності С. Рензулі. Методика створена з метою ідентифікації проявів креативності та включає десять пунктів, що характеризують творче мислення та творчу поведінку.

Вибірку нашого дослідження склали 62 студента, у віці від 18 до 24 років, які навчаються в Південноукраїнському національному педагогічному університеті імені К. Д. Ушинського.

Результати дослідження. На підставі виразності показників та рівня креативності, досліджувані були розділені на дві категорії: креативи (студенти з високими балами креативної ідентичності) та нон-креативи (студенти з невисокими балами креативної ідентичності). Це дало підстави визначити та порівняти відмінності за показниками психологічного благополуччя між креативами та нон-креативами (табл. 1).

Отже, за результатами аналізу можна констатувати, що креативи та нон-креативи мають суттєві відмінності за більшістю показників психологічного благополуччя.

Домінуючі розбіжності спостерігаються за такими показниками, як «особистісне зростання», «автономія», «позитивні стосунки з іншими» та «управління середовищем». Дещо менші розбіжності спостерігаються за показником «мета в житті». За показником «самоприйняття» результати обох груп не мають статистично значимих відмінностей, що свідчить про те, що ставлення до себе, яке включає свої як добрі, так і погані якості, не пов'язані з креативністю.

Розглянемо детальніше ключові відмінності по кожному показнику психологічного благополуччя.

Таблиця 1

**Відмінності креативів та нон-креативів
за показниками психологічного благополуччя**

Показники психол. благополуччя	нон-креативи	креативи	t-критерій	<i>p</i>
Самоприйняття	56,7	58,6	-0,372554	0,714084
Автономія	59,8	68,7	-2,39964	0,028147
Мета в житті	51,9	59	-1,51863	0,147235
Особистісне зростання	52,5	65,4	-3,1606	0,005711
Позитивні стосунки з іншими	56,9	67,7	-2,04678	0,036463
Управлін. середовищем	56,3	66,6	-2,35221	0,030972

Результати за показником «особистісне зростання» свідчать про те, що креативи мають більш виражене почуття безперервного саморозвитку та прагнуть реалізації свого потенціалу. Нон-креативи частіше переживають особистісну стагнацію. Їм характерно відсутність відчуття особистісного прогресу з часом. Вони нерідко відчувають нудьгу та незацікавленість життям.

Відмінності за показником «автономність» говорять про те, що креативи виявляють велику незалежність у поведінці. Вони більшою мірою здатні протистояти соціальному тиску у своїх думках і вчинках, регулювати власну поведінку та оцінювати себе, виходячи із власних стандартів. Нон-креативи більш стурбовані очікуваннями та оцінками інших. Їм важко протистояти соціальному тиску у думках та вчинках.

Результати за показником «позитивні відносини з іншими» у креативів також значно вищі, ніж у нон-креативів. Креативи схильні до встановлення близьких, приємних, довірчих відносин із оточуючими. Нон-креативи відчувають більше труднощів у прояві теплоти, відкритості та турботи про інших людей. Їм складно йти на компроміси для підтримки важливих зв'язків із оточуючими.

Показник «управління середовищем» також більш виражений у креативів. Креативи демонструють більше почуття впевненості та компетентності в управлінні повсякденними справами. Вони вміють самостійно створювати умови, що задовольняють їх особистісним

потребам. Нон-креативи менш здатні справлятися із повсякденними справами. Їм притаманне відчуття неможливості змінити чи покращити умови свого життя.

Креативи відрізняються більшою виразністю й за таким показником як «мета в житті». Креативні студенти відрізняються наявністю цілей у житті та більшим почуттям свідомості життя. Нон-креативи, відповідно, меншою мірою відчувають наявність цілей у житті та мають нижче почуття свідомості життя.

Висновки. За результатами дослідження можна зробити висновок, що психологічне благополуччя креативних студентів значно вище за більшістю показників у порівнянні з не креативними студентами. Значні відмінності між креативами та нон-креативами виявляються за всіма показниками психологічного благополуччя, окрім «самоприйняття», що свідчить про те, що ставлення до себе не пов'язані з креативністю. Таким чином, на підставі результатів емпіричного дослідження можна констатувати, що креативність є важливим предиктором психологічного благополуччя особисті.

Література

1. Василькевич Я. Креативність як інтегральна творча здібність : теоретичні основи вивчення. Наукові записки Національного університету «Острозька академія». 2013. Вип. 24. С. 25-29.
2. Волинець Н. Теоретичний аналіз категорії «психологічне благополуччя особистості» у сучасній психологічній науці. Теорія і практика сучасної психології. 2017. № 1. С. 4-17.
3. Кашлюк Ю. Основні чинники, які впливають на психологічне благополуччя особистості. Проблеми сучасної психології. 2016. Вип. 34. С. 170-186.
4. Можаровська Т. Психологічне благополуччя : теоретичні підходи до визначення поняття. Психологічні перспективи. 2021. Вип. 37. С. 155-167.
5. Санько К. Психологічне благополуччя як основа повноцінного та психологічно здорового функціонування особистості. Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. 2016. Вип. 59. С. 42-45.
6. Ткаченко Л. Креативність і творчість : сучасний контент. Педагогічні інновації : ідеї, реалії, перспективи. 2014. Вип. 1. С. 138-141.